İSTANBUL KÜTÜPHANELERİNE GÖRE
DÖRT BİBLİYOGRAFYA

BİRGİLİ MEHMED EFENDİ BİBLİYOGRAFYASI

ꕥ

EBUSSUUD BİBLİYOGRAFYASI

ꕥ

ÂLÎ BİBLİYOGRAFYASI

ꕥ

KEMALPAŞA-OĞLU BİBLİYOGRAFYASI

ꕥ

MÜNECCİMBAŞI ŞEYH AHMED DEDE EFENDİ HAYATI VE ESERLERI

Hazırlayan
ATSIZ

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1301
KÜLTÜR SERİSİ: 756

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-605-155-674-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2018
3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7

BİRİNCİ KİTAP
BİRGİLİ MEHMED EFENDİ BİBLİYOGRAFYASI

Önsöz 11
Hayatı 19
Eserleri 20
1- Türkçe Eserleri 23
2- Arapça Eserleri 35
a) Din, akaid, mev'ize 37
b) Fıkıh 63
c) Tasavvuf 75
ç) Arap dilbilgisi 80
d) Kur'an 101
e) Hadîs 104
f) Siyer 108
g) Ahlâk 108
ğ) Kelâm 108
h) Mantık 108
ı) Lugaz 108

İKİNCİ KİTAP
EBUSSUUD BİBLİYOGRAFYASI

Hayatı 113
Eserleri 118

ÜÇÜNCÜ KİTAP

ÂLÎ BİBLİYOGRAFYASI

Önsöz 187
Hayatı 189
Eserleri 201
1- Tarihî Eserleri 207
2- Edebî Eserleri 229
3- Diğer Konulardaki Eserleri 241
Ek *(Künhü'l-Aḫbār*'ın Osmanlı Tarihi bölümünden III. Mehmed çağına ait parçanın sadeleştirilmiş şekli) 255
Kronoloji 335

DÖRDÜNCÜ KİTAP

KEMALPAŞA-OĞLU BİBLİYOGRAFYASI

Kemalpaşa-oğlu'nun Eserleri I 341
Giriş 341
A- Türkçe Eserleri 347
B- Farsça Eserleri 356
C- Arapça Eserleri 359
Kemalpaşa-oğlu'nun Eserleri II 397

Müneccimbaşı
Şeyh Ahmed Dede Efendi
Hayatı ve Eserleri
469

DİZİN

Birinci Kitap 483
İkinci Kitap 487
Üçüncü Kitap 491
Dördüncü Kitap 499

SUNUŞ

Elinizdeki kitabın önceki baskıları Süleymaniye Kütüphanesi Yayınları olarak *"İstanbul Kütüphanelerine Göre Birgili Mehmet Efendi (929-981=1523-1573) Bibliyografyası"* (İstanbul 1966), *"İstanbul Kütüphanelerine Göre Ebussuud Bibliyografyası"* (İstanbul 1967) ve *"Âlî Bibliyografyası"* (İstanbul 1968) isimleriyle Millî Eğitim Basımevi'nde basılarak yayınlanmış olan Atsız Bey'in üç ilmî çalışmasından oluşturulmuştu.

Bu baskıdan itibaren, Atsız'ın "Kemalpaşa-Oğlu'nun Eserleri" adıyla ilki *Şarkiyat Mecmuası*'nın 1966'da neşredilen 6., ikincisi aynı mecmuanın 1972'de neşredilen 7. sayılarında yer alan bibliyografik makalesi ilave edilmiş ve diğer üç çalışmada olduğu gibi bunun da Dizin'i hazırlanmıştır. Ayrıca, 1940'ta Türkiye Yayınevi'nin neşrettiği, Hasan Fehmi Turgal ve Necati Lugal tarafından çevrilen *Müneccimbaşı Şeyh Ahmed Dede Efendi'nin «Cami'üd Düvel» adlı Eserinden Karahanlılar ve Anadolu Selçükleri* başlıklı eserin takdimi olarak kaleme alınan "Müneccimbaşı Şeyh Ahmed Dede Efendi, Hayatı ve Eserleri" başlıklı yazı da Dört Bibliyografya'nın sonuna eklenmiştir. Diğerleri gibi ayrıntılı bir bibliyografik çalışma değil kısa bir takdim olduğu için bu yazıya ayrıca Dizin hazırlama gereği duyulmamıştır.

Ötüken Neşriyat

Birinci Kitap

BİRGİLİ MEHMED EFENDİ

(929 - 981 = 1523 - 1573)

ÖNSÖZ

Süleymaniye Camisi'nin yapılışının (964 = 1557) dört yüzüncü yıl dönümüne yetiştirilmek üzere «Kanunî Sultan Süleyman Çağı Bilginlerine Ait Bibliyografya» adı ile hazırlanacak olan eser, tahminin çok üstünde uzayıp genişlediği için ister istemez bölünmesine mecburiyet hasıl oldu. Böylece birçok bilgin, şair ve tarihçiye ait bibliyografya eserlerinin «Süleymaniye Kütüphanesi Yayınları» adı altında çıkarılmasına karar verildi.

Ben, bibliyografya eserlerinde alışılagelmiş olduğu üzere eserlerin boy ve enlerini, satır sayısını ve yazı çeşitlerini sıralamadım. Esasen acemi üniversitelilere ait bir nevi eğitim olan bu işlerin pratik veya nazarî bir değeri de yoktur. Bir eserin büyüklüğü hakkında kabataslak bir düşünce sahibi olmak için yaprak sayısını bilmek yeter. Satır sayısı, sayfadaki yazılı bölümlerin ölçümü kesin fikir edinmeye kâfi değildir. Kesin fikir edinmek için harflerin punto büyüklüğünü de tesbit etmek gerekir ki bu yapılamadığına göre ötekilerin yapılmasında da bir fayda düşünülemez. Bundan başka birçok nushası bulunan bir risalenin her nushası için boy, en ve satır yazmanın boşuna kâğıt harcayıp eseri büyütmekten ve zaman kaybından başka bir şey olmadığı da meydandadır.

Yazı çeşitlerini bilmek ise ancak tek nushalı ve eski eserler için bir mânâ taşımaktadır. Fazla olarak nesih, nesih

BİRGİLİ MEHMED EFENDİ
(929 - 981 = 1523 - 1573)

HAYATI

10 Cemaziyelevvel 929 (= 27 Mart 1523) Cuma günü Balıkesir'de doğdu. Babası Müderris Pir Ali, dedesi İskender'dir. İlk öğrenimi babasından yaptı. İstanbul'a gelerek tahsilini bitirdi. İstanbul medreselerinde ders okuttu. Bayramiye tarikatı şeyhlerinden Karamanlı Abdurrahman'dan inabe alarak tasavvufa da girdi.

Birgili Mehmed'in ilmî yeterliğini takdir eden ve II. Selim'in hocası olan Atâullah Efendi, Birgi'de yaptırdığı medresenin müderrisliğini ona verdi. Birgili Mehmed oraya yerleşerek ders okutmak ve vazetmekle uğraştığı için «Birgili» diye tanınmıştır.

Şeriattan kıl kadar sapmak istemeyerek her bid'atin şiddetle aleyhinde bulunması, diyanet ve takvada pek ileri bir taassupla fikirlerini söylemekten çekinmemesi, Kur'an okumak gibi dinî işlerden para almanın haram olduğunu ileri sürmesi, çağının din bilginleriyle sözlü ve yazılı tartışmalara yol açmış ve fikirleri kabul olunduğu takdirde evkaf idaresi çöküp devlet sarsılacağı için zamanın akıllı ve tedbirli şehislâmı Ebussuud Efendi paranın vakfolunabileceğini kabul ederek Birgili aleyhine fetva vermek zorunda kalmıştır.

Yanlış olarak «Vasiyetname» adı ile anılan Türkçe İlmihali ile Arap dilbilgisine ait «İẓhār el-Esrār» ve «ʿAvāmil» adlı eserleri çok tanınmış ve yayılmış olup son ikisi medreselerde ders kitabı olarak yıllarca okutulmuştur.

TÜRKÇE ESERLERİ

1- [İlmihal]

2- [İnḳāẕ el-Hālikīn tercümesi]

3- [Fetvalar]

4- [Kanunî Sultan Süleyman'ın vasiyeti hakkında mektup]

5- [El-Dürret el-Mülteḳaṭāt el-Rūmiyye tercümesi]

1- [İlmihal]:

Müellif bu Türkçe eserine ad takmamıştır. 970'te yazılan eserin başlarında vasiyet kelimesi geçtiği ve içinde bazı vasiyetleri bulunduğu için «Vasiyetname» diye ün almıştır. «Risāle-i Birgivī» diye de anılmaktadır. Toplu bir ilmihal kitabı olduğu için çok rağbet görmüştür. Konyalı Şeyh Ali tarafından şerhedilmiş, Osmanpazarı Müftüsü İsmail Niyazi de bu şerhi şerhetmiştir. İlmihal ayrıca Kadızâde Ahmed tarafından da şerhedilmiş, 1052'de Bahtî adlı biri tarafından nazma çekilip «Manzūme-i Birgili» diye tanınmıştır. Bundan başka Toktamışoğlu tarafından manzum olarak Kazan Türkçesi'ne de çevrilmiştir. Müellif, öğrenci ve dostlarından bazılarının isteği üzerine bu eserini Arapça'ya çevirmiştir.

Teşrifatçıoğlu Ebubekir tarafından hicrî 1200'lerde Türkçe olarak şerholunduğu gibi Şeyh Beypazarlı tarafından «Naṣiḥat el-Müslimīn» ve Mustafa b. Mehmed tarafından da «Zübdet el-Ḥaḳā'ik» adıyla Türkçe şerholunmuştur.

Basmalar

1- İstanbul 1218, Üsküdar'da Matbaa-i Âmire [Müellif nushasından alınarak basılmıştır. Güzel bir basımdır. Bir nushası: Kılıç Ali 543].

2- İstanbul 1220, Üsküdar'da Dârüttıbâ'ati'l-Cedîde [Bir nushası: Ali Emîrî (Şer'iye) 160].

3- İstanbul 1249, Matbaa-i Âmire.

4- İstanbul 1260 (taşbasması).

5- İstanbul 1261 (taşbasması).

6- İstanbul 1264, Matbaa-i Âmire.

7- İstanbul 1281 (taşbasması), 78 s. [Bir nushası: Düğümlü baba 127].

8- İstanbul 1285 (taşbasması), 78 s. [Bir nushası: Düğümlü Baba 128].

Yazmalar:

1) Ali Emîrî Efendi (Şer'iye) 163
56 yaprak.

2) Ali Emîrî Efendi (Şer'iye) 280
34 yaprak. 1167 istinsahlı.

3) Ali Emîrî Efendi (Şer'iye) 821 (100^a-123^a)
1046 istinsahlı.

4) Atıf Efendi 2817 (29^b-37^a)

5) Ayasofya 2253
46 yaprak. 987 istinsahlı.

6) Bağdatlı Vehbi 773
23 yaprak. Zilkade 1040 istinsahlı.

7) Bayazıd 2895 (1^b-71^a)
1149 istinsahlı.

8) Bayazıd 2965 (1^b-71^a)

9) Bayazıd 3047 (1^b-61^b)

10) Bayazıd 3048
45 yaprak. 1170 istinsahlı.

ARAPÇA ESERLERİ

a) Din, akaid, mev'ize

b) Fıkıh

c) Tasavvuf

ç) Arap dilbilgisi

d) Kur'an

e) Hadîs

f) Siyer

g) Ahlâk

ğ) Kelâm

h) Mantık

ı) Lugaz

a) Din, akaid, mev'ize:

6- El-Ṭarīḳat el-Muḥammediyye
7- [İlmihal Kitabının Arapça tercümesi]
8- Kitāb el-Īmān ve Kitāb el-İstiḥsān
9- El-İrşād fī'l-ʿAḳâ'id ve'l-ʿİbādāt
10- [Akaid risalesi]
11- [Âmentü şerhi]
12- [Tevhid şerhi]
13- Muʿaddil el-Ṣalāt
14- [Namazın şartları]
15- [Nafile namaz]
16- [Dinin buyruklarını dikkatle yapmak]
17- [Müslüman çocuklarının durumu]
18- [Mezar ziyareti hakkında]
19- Nur el-Aḥyā ve Tuḥfet el-Emvāt
20-[Şükreden zenginin ibadet eden yoksula üstünlüğü]

6- El-Ṭarīḳat el-Muḥammediyye:

Din, ahlâk, va'z ve irşâd üzerine yazılmış Arapça eser. 27 Şaban 980 Çarşamba (= 31 Aralık 1572) gecesinde bitirildi. Birçok şerh ve tercümesi vardır. Başlangıç:

الحمد لله الذىجعلنا امة وسطًا خير امم...

Basmalar

1- İstanbul 1260, 260 s.
2- İstanbul 1268, 260 s.
3- İstanbul 1270, Matbaa-i Âmire (taşbasması), 311 s.
4- İstanbul 1276, Karahisarlı Ali Rıza Matbaası (taşbasması), 311 s.
5- İstanbul 1287. 219 s.
6- İstanbul 1289, 219 s.
7- İstanbul 1301, Matbaa-i Âmire, 219 s.
8- İstanbul 1304, 219 s.
9- İstanbul 1305, Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, 219 s.
10- İstanbul 1307, Hacı Hüseyin Efendi Matb., 219 s.
11- İstanbul 1309, Hacı Hüseyin Efendi Matb., 219 s.
12- İstanbul 1316, Şirket-i Salâhiyye Matbaası, 219 s.
13- İstanbul 1324, Şirket-i Sahâfiyye-i Osmâniyye Matbaası 219 s.

Yazmalar:

1) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 761
235 yaprak. 1103 istinsahlı.

2) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1834
127 yaprak. 983 istinsahlı.

3) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1835
118 yaprak. 1094 istinsahlı.

4) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1836
300 yaprak. 1158 istinsahlı.

5) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1837
92 yaprak. 1055 istinsahlı.

6) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1838
288 yaprak.

7) Ali Emîrî Efendi (Arapça) 1840
191 yaprak. 1202 istinsahlı.

İkinci Kitap

EBUSSUUD EFENDİ

(896-982 = 1490-1574)

EBUSSUUD EFENDİ
(896-982 = 1490-1574)

HAYATI

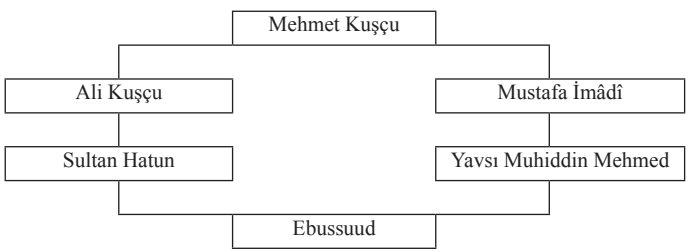
Hoca Çelebi diye de anılan büyük Türk bilgini ve devlet adamı Ebussuud, 17 Safer 896 (= 30 Aralık 1490)'da İskilip'te doğdu.

Babası, 922'de ölen İskilipli Yavsı Muhiddin Mehmed'dir.

Dedesi Mustafa İmâdî, tanınmış bilgin Ali Kuşcu'nun kardeşidir.

Dedesinin babası olan Türkistanlı Mehmed Kuşçu, Uluğ Beğ'in doğancıbaşısı idi.

Ebussuud'un babası Yavsı Muhiddin Mehmed, Ali Kuşcu'nun kızı Sultan Hatun'la, yani amcasının kızıyla evlenmiş ve bu evlenmeden Ebussuud doğmuştur. Buna göre Ebussuud'un soy kütüğü şöyledir:

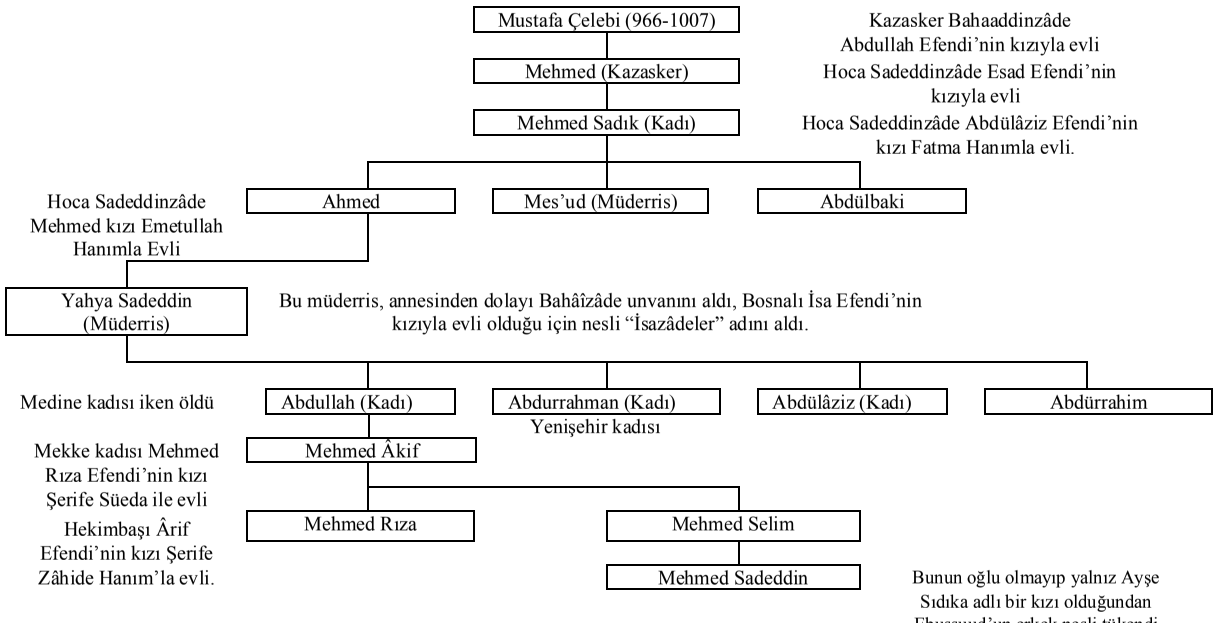

Ebussuud; babasından, Müeyyedoğlu Abdurrahman'dan, Karamanlı Seyyidî'den ders almış ve Seyyidî'nin kızı Zeyneb Hatun'la evlenmiştir.

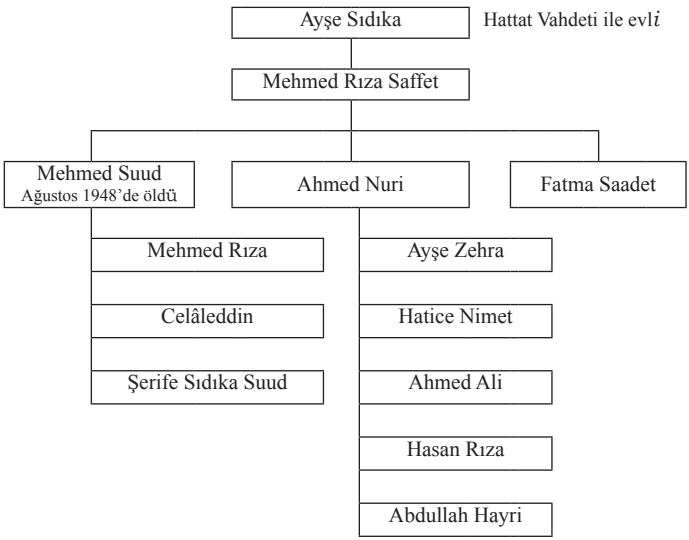
İlk memuriyeti 922'de İnegöl'deki İshak Paşa Medresesi müderrisliğidir.

926'da bu görevinden azledildi. 10 ay sonra İstanbul'da Davud Paşa Medresesi'ne, 928'de Mahmud Paşa Medresesi'ne, 931'de Gebze'deki Mustafa Paşa Medresesi'ne müderris olarak tayin edildi. 932'de Bursa'da, 934'de İstan-

Ebussuud'un küçük oğlu Mustafa Çelebi'den gelen nesli

Ebussuud'un onuncu kuşaktan kız torunu Ayşe Sıdıka Hanım'dan gelen nesli

ESERLERİ

Kitap, risale ve makale şeklinde 22 eserini görebildiğim Ebussuud, Kemalpaşaoğlu gibi her alana el atmamış, kendi eserlerine şerh yazmak gibi acayiplikler yapmamış, en büyük eseri olan Arapça tefsir dışında bilhassa ikisi de Türkçe olan fetvaları ve kanun-arzları ile Türk medeniyet tarihinde büyük bir yer tutmuştur.

Eserleri şunlardır:

1- İrşâd el-ʿAḳl el-Selîm; Arapça
2- [Fetvalar]; Türkçe
3- [Kanunlar, arzlar]: Türkçe
4- [Mektuplar] (yalnız biri Arapça); Türkçe
5- [Şiirler]; Türkçe, Arapça, mülemma
6- Duânâme; Türkçe
7- [Paranın vakfolunabileceğine dair risale]; Arapça

Üçüncü Kitap

ÂLÎ BİBLİYOGRAFYASI

(948-1008 = 1541-1599)

ÖNSÖZ

Âli'nin en mühim eseri Künhü'l-Aḫbār'dır. Kendisinin devlet adamı olması, imparatorluğun birçok yerlerinde görevle bulunması ve yaşadığı zamanın olaylarını da kaleme alması bakımından bu eser faydalı bir kaynaktır. Duygularına kapılan garezkâr bir adam olduğu için Âlî'nin hükümlerine inanmak doğru değilse de görüp tanık olduğu yılların tarihi bakımından Künhü'l-Aḫbār'ın değeri de inkâr olunamaz.

Bunu göz önünde bulundurarak bibliyografyanın sonuna tarihin orijinal bölümünü eklemeyi uygun gördüm. Ancak eseri fazla uzatmamak için yalnız III. Mehmed zamanına ait parçayı almakla yetindim.

III. Mehmed Hicrî 1003-1012 (=1595-1603) arasında padişahlık etmişse de Âlî bunun yalnız 1003-1005 (=Ocak 1595 - Ekim 1596) arasını yazmıştır.

Âlî'nin dili, özellikle Osmanlı Tarihi bölümlerinde çok ağdalı olduğundan bunu sadeleştirerek bugünkü Türkçeye çevirdim. Sadeleştirirken kelimeleri değil, mânâyı göz önünde bulundurdum.

Eldeki nushalardan hiçbirinin, esas nusha olmak bakımından, ötekilerine üstünlüğü yoktu. Esad Efendi Kütüphanesi'ndeki 2162 numaralı nushayı temel nusha sayarak, sadeleştirmede bu nushanın yaprak numaralarını köşeli parantez içinde gösterdim. Fatih (4225), Hamidiye (914) Hâlet Efendi (598) nushalarını da yardımcı olarak kontrol için kullandım.

III. Mehmed çağının en son bölümleri, yerinde de işaret edildiği gibi yalnız Hâlet Efendi nushasından alınarak sadeleştirilmiştir. Çünkü diğer nushalarda bu parça yoktur.

Atsız
10 Haziran 1967

MUSTAFA ÂLÎ
(948-1008 = 1541-1599)

HAYATI

2 Muharrem 948 Pazartesi (= 25 Nisan 1541) gecesi saat 1'de Gelibolu'da doğdu. Babası Ahmed adında bir tüccardır. Abdullah veya Abdülmevlâ diye söylenen dedesinin bir Devşirme olduğu anlaşılıyor. Bu devşirmenin Boşnak-Hırvat soyundan olması kuvvetli bir ihtimal dahilindedir. Çünkü Âlî, Künhü'l-Aḫbār'ın dördüncü rüknünün başında (basma V. cilt, s. 9-18) türlü milletlerden bahsettiği sırada Arnavutları yerin dibine batırdığı[1] Çerkeslerin aleyhinde bulunduğu, Firenklerle Macarlar ve Almanlar hakkında mutedil davrandığı halde Hırvat ve Boşnaklar'ı çok övmektedir.

---

[1] 1001 (=1593-1594) yılındaki seferi anlattığı sırada da büyük vezir olan Arnavut Sinan Paşa'yı, Kırım Hanı karşısındaki terbiyesizliğinden dolayı hicvederken Arnavutluğunu da başına kakmaktadır *(Künhü'l-Aḫbār,* Esad Efendi, 2162 numaralı nusha yaprak: 596):

Maḳādîr-i nâsı ne bilsün o şûm.
Ne anda hüner var, ne ʿakl ü ʿulûm.
İşi lecc idi, kendi şaḫṣı ʿanûd.
Ḫuṣûṣâ ki cinsi ola Arnabûd.
Şu kim rûzı seçmez şeb-i târdan
Ne ḥaẕẕ alur ol müşk-i Tâtârdan?
Bunamış, mavıḳmış ʿaḳılsuz ḳoca
Sanur rütbesin ḳadr-i ḫandan yüce.
Bu ʿaḳl ile serdâr-i İslâm olur;
Anuñçün ki ʿasker hezîmet bulur.

Aynı nushanın biraz daha aşağısında (613) ise Arnavutlar hakkında şu hükmü vermektedir: Ḫafî olmaya ki ṭâyife-i Arnavudda muḥanneslik muḳarrerdür ve maḥall-i iḳtiżâsına göre anlardan şecâʿat ve cür'et ġayr-i müyesserdür. Zîra ki bu zümre-i ẕemîmede istiḥyâ nâdirdür ammâ buḫl ile meşhûr iḥtivâsı vâfirdür. Ammâ laḳlaḳa-i lisânda her biri gûyâ Rüstem-i ṣânîdür.

Âlî, 6 yaşında okula başladı. İlk zamanlarda dersleri çabuk kavrayamadığı için öğretmenden çok dayak yedi.

960 (= 1553)'ta, 12 yaşında iken Arap sentaksına başlayıp Ḥabîb-i Ḥamîdî'den Kāfiye'yi okudu.

964 (= 1557)'te, 16 yaşında iken Çeşmî mahlesiyle ilk şiirlerini yazdı ve 760 (= 1359)'ta ölmüş olan Ḥüsâmeddîn Ḥasan el-Kātî'nin mantıka ait İsaguci şerhine bir hâşiye yazdı.

965 (=24 Ekim 1557 - 13 Ekim 1558)'te, 17 yaşında iken Gelibolulu Sürûrî (ölümü: 969 = 11 Eylül 1561 - 30 Ağustos 1562)'den tefsir ve fıkıh dersleri aldı. «Vücūd-i Ẕihnî» (=Zihnî Varlık) risâlesini okudu. Bu sıralarda Çeşmî mahlesini değiştirerek Alî adını aldı.

968 (= 22 Eylül 1560 - 10 Eylül 1561)'de, 20 yaşında iken kâtip olarak Şehzade Selim'in maiyetine verildi.

969 (=11 Eylül 1561 - 30 Ağustos 1562) da 21 yaşında iken *Mihr ü Māh* adlı ilk eserini şehzadeye takdim etti.

Bunu vermekten maksadı müderrislik veya kadılık koparmaktı. O sırada 38 yaşlarında olan şehzade, bu 21 yaşındaki muhteris kâtibin dileğini nükteli sözlerle reddetti. Âlî aynı yılda *Tuḥfetü'l-ʿUşşāk*'ın ilk şeklini yazdı.

Yine aynı yılda ve belki de müderrislik, kadılık gibi aşırı isteklerinin reddedilmesine karşılık taviz olmak üzere kendisine başkâtiplik verildi.

Şehzadenin yanındaki hizmeti 970 (= 31 Ağustos 1562- 20 Ağustos 1563) yılı içine kadar sürmüş, telif yılları kesin olarak belli olmayan *Enīsü'l-Ḳulūb* ve *Mihr ü Vefā* adlı eserlerini bu süre içinde yazmış, 570'te yazmaya başladığı *Riyāżü's-Sālikīn'i* bitirememiştir.

Kâtipliği sırasında bir kış günü şehzadenin maiyetinde ava çıkarken şehzade, atını ve kolundaki doğanını göstererek duruma uygun bir matla' söylemesini emretti. Âlî hemen:

Dördüncü Kitap

KEMALPAŞA-OĞLU BİBLİYOGRAFYASI

(873-940=1468- 1534)

KEMALPAŞA-OĞLU'NUN ESERLERİ

– I –

GİRİŞ

Bu eser, Süleymaniye Camii'nin yapılışının (964= 1557) 400'üncü yıl dönümüne yetiştirilmek üzere "*Kanunî Sultan Süleyman çağı bilginlerine ait bibliyografya*" olarak hazırlanacaktı. Bu işi bir yılda yapabilirim sanmakla ne kadar aldandığımı sonradan anladım. Bu aldanışın en büyük sebeplerinden birisi eski müelliflerin, birçok eserlerine ve hele makale şeklindeki küçüklerine ad vermeyişi ve bunlara müstensihler tarafından yakıştırma isim takılması olmuştur. Aynı makale veya risaleye ayrı müstensihler tarafından ayrı ayrı adlar verilmesi, makale ve risalelerin başlangıçlarına bakarak kontrol etmek gibi bir güçlük doğurmuş, bazan da aynı makale veya risalenin ayrı nüshalardaki başlangıçlarının, az veya çok, farklı olması güçlüğü arttırmıştır.

Zaman bakımından aldanmamın ikinci sebebi Kemalpaşa-oğlu oldu. Büyüklü küçüklü 200 eserini tesbit ettiğim Kemalpaşa-oğlu her konuya dokunmuş olduğu için kütüphanelerimizdeki birçok dergilerde makalelerinin serpiştirilmiş olması aramayı uzattı. Uzama dolayısıyla eseri birkaç parçaya böldüm ve ilk olarak Kemalpaşa-oğlu'nu aldım.

Daha çok İbn-i Kemal veya Kemalpaşa-zâde diye tanınmış olan müellife Kemalpaşa-oğlu demem kendiliğimden yaptığım bir Türkleştirme değildir. Asıl adı böyle olduğu ve kullanışta en çok böyle geçtiği için "zâde" veya "ibn" yerine "oğlu"yu aldım.

Eskiden "oğlu" olarak kullanıldığını gösteren hiçbir vesika veya tanık olmasa dahi doğrusunun böyle olduğu yüzde yüz muhakkak olduğu için ben yine Kemalpaşa-oğlu diyecektim. Bu bilginin asıl adının Kemalpaşa-oğlu olup, İbn-i Kemal veya Kemalpaşa-zâde şeklinin sonradan yakıştırma olduğunu gösteren izler az değildir.

Şehid Ali Paşa Kütüphanesi'ndeki 884 numarada bulunan Ṣadr al-Şarīʿa'nın *Viḳāya* şerhinde, metin dışında ve 225^{b}'nın başındaki: "Ekâbiri ulemâdan Kemalpaşa-oğlu te'lif etmişdür..." ibâresiyle Üniversite Kütüphanesi'ndeki Türkçe yazmalar arasında bulunan 1942 numaralı Kemalpaşa-oğlu *Divan*'ının başında (1^{b}), tezhip içinde, *Divan-ı Kemalpaşa-oglı* yazılı olması bu zatın aslında Kemalpaşa-oğlu diye anıldığını göstermektedir. Yavuz ve Kanunî çağlarının iki büyük devlet adamı olup, Celâl-zâde diye anılan Mustafa ve Salih kardeşlerin de aslında Celâl-oğlu diye adlandığı, büyüğü olan Koca Nişancı Mustafa Çelebi'nin mezar taşındaki yazıtla ortaya çıkmaktadır.[1] Koca Nişancı'nın mezarındaki manzum tarihin ilk beyti şöyledir:

Celal-oġlı Nişāni ki cihānuñ
Fenasın gördi, ʿazm etdi baḳāya

Deli Kadı tarafından yazılan manzum tarihe "Celâl-oğlu" tabirinin vezin zaruretiyle söylendiği iddia olunamaz. Nazımcı isteseydi "Celâloğlu" yerine "Celâl-zâde" der ve yine de vezin bozulmazdı.

1008'de ölen tanınmış şeyhülislâm ve tarihçi Hoca Sadettin, "Âşıkpaşa-zâde" diye bilinen eski tarihçiden "Âşıkpaşa-oğlu" diye bahsetmekte (*Tāc al-Tavārīḫ*, I, 365), 1068'de ölen Solak-oğlu Mehmed Hemdemî Çelebi de kendi tarihinde Âşıkpaşa-oğlu adını kullanmaktadır (Solakzâde Tarihi, s. 170).

---

1 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "*Onaltıncı asır ortalarında yaşamış olan iki büyük şahsiyet Tosyalı Celâlzade Mustafa ve Salih Çelebiler*" (*Belleten*, 1958, Sayı 87, s. 399).

A. TÜRKÇE ESERLERİ

1. *Târiḫ-i Âl-i ʿOṣmân*

II. Bayazıd'ın buyruğu ile yazmağa başladığı bu tarihi, Yavuz ve Kanunî çağlarında da devam ettirerek, 7 Safer 933 (=13 Kasım 1526)'te, Kanunî'nin Mohaç seferi dönüşünde, İstanbul'a girişine kadar getirmiştir. Osmanlı tarihlerinin değerlilerindendir. Kütüphanelerimizde tam bir takımı yoktur.

Basmaları: *Histoire de la Campagne de Mohacz par Kemal Pacha Zadeh*, Paris, 1859 (Kemalpaşa-oğlu tarihinin yalnız Mohaç savaşına ait bölümünün metni ile Pavet de Courteille tarafından yapılan tercümesi); İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman, VII. Defter*, Ankara, 1954 (Türk Tarih Kurumu yayınlarından, nşr. Ş. Turan); Fatih Kütüphanesi'ndeki 4205 numaralı nüshanın tıpkıbasımı olup, Ş. Turan tarafından önsöz ve fihrist eklenmiştir; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman, VII. Defter*, Ankara, 1957 {T. T. K. yayınlarından, nşr. Ş. Turan). Yukarıkinin tenkidli neşri.

Yazmalar: 1) Ali Emîrî (Tarih) 25 (180 yap., Osman Gazi çağı); 2) Ali Emîrî (Tarih) 26 (113 yap., Orhan Gazi çağı); 3) Ali Emirî (Tarih) 27 (123 yap., Yıldırım Bayazıd çağı); 4) Ali Emîrî (Tarih) 28 (166 yap., Kanunî çağı; 953'te İstanbul'da istinsah olunan bir nüshadan yazılmıştır); 5) Ali Emîrî (Tarih) 29 (67 yap., Yavuz çağı); 6) Ali Emîrî (Tarih) 30 (159 yap., Osman Gazi'den Yıldırım'ın sonuna kadar); 7) Ali Emîrî (Tarih) 31 (142 yap., Fatih çağı); 8) Ali Emîrî (Tarih) 32 (126 yap., 1099 h. istinsahlı, II. Bayazıd çağı); 9) Ayasofya 3318(132 yap., 935 istinsahlı,

Mohaç seferi); 10) Ayasofya 3382 (136 yap., Mohaç seferi); 11) Belediye (Orta boy) 103 (250 sayfa 1-164. sayfalar, 932 Mohaç seferi, 168-250. sayfalar, 927 Belgrad seferi); 12) Esad Efendi 2087 (76 yap., Mohaç seferi); 13) Esad Efendi 2336 (152 yap., Mohaç seferi); 14) Fatih 4205 (310 yap., Fatih çağı); 15) Fatih 4221 (236 yap., yap. 1^{b}–168^{a}: 927'den 7 safer 933'e, yani kitabın sonuna kadar, Kanunî çağı, yap. 169^{b}–190^{a}: İstanbul fethi, yap. 191^{a}–208^{b}: 914-918 arasında II. Bayazıd çağı, yap. 209^{a}-236^{a}: Yavuz'un 918'de cülûsundan 920 Çaldıran savaşının sonuna kadar); 16) Kemankeş Abdülkadir Emîr Hoca 384 (37 yap., Belgrad fethi); 17) Nuruosmaniye 3078 (112 yap., 1119 istinsâhlı Osman Gazi'den Yıldırım'ın sonuna kadar); 18) Şehid Ali Paşa 2720 (181^{b}-203^{b}, İstanbul fethi); 19) Üniversite (Türkçe) 3717 (4^{b}-101^{b}, 12 Şaban 979 istinsâhlı, Mohaç seferi); 20) Veliyeddin Efendi 2447 (33^{b}-140^{a}, 33^{b}-112^{a}: Mohaç seferi, 112^{b}–140^{a}: Yavuz'un cülûsundan 920 Çaldıran savaşının sonuna kadar).

2. Divan ve Şiirleri

Basma: *Āṣār-i eslaf,* sayı 5, İstanbul, İkdam matbaası, 1313, 189 s. (azalmış olan bu basmanın nüshaları Hacı Mahmud, nr. 3501; Kasideci-zâde, nr. 417).

Yazmalar: 1) Ali Emîrî (Arapça) 4369 (14^{b} –15^{a}), iki manzume; 2) Ali Emîrî (Arapça) 4369 (118^{b}–121^{a}, Meşhur *Ṭanṭaraniyye* Kasidesinin Türkçe manzum tercümesi); 3) Esad Efendi 3415 (90^{b}–92^{b}, Yavuz'a mersiye); 4) Hasan Hüsnü Paşa 121 (364^{b}–365^{a}); 5) Revan 2029 (1^{b}–39^{b}); 6) Üniversite (Türkçe) 1308 (29 yap.); 7) Üniversite (Türkçe) 1942 (1^{b}–72^{a}, 1^{b}'nin başında tezhip içinde «Dîvân-ı Kemalpaşa-oğlu» yazılıdır); 8) Üniversite (Türkçe) 2904, (66 yap., 1312 istinsâhlı, müstensih: Esseyid Mustafa Reşid b. Âlî el-vezîr); 9) Üniversite (Türkçe) 2921, (69 yap.); 10) Üniversite (Türkçe) 3497, (69 yap. 1262 istinsâhlı).

Şiirlerinden bir örnek:

İninden çıkmayınca eylemez sayd
Ne denlü aç ola vü pür-hışım şîr
Kınından çekmeyince kimse kesmez
Ne denlü tîz ü keskin olsa şemşîr

3. [*Bürde Kasidesi Tercümesi*]

H. 694'te ölen Büşiri'nin meşhur *Kaşidat al-Burda*'sının manzum tercümesidir.

Başlangıç:

Yâda geldi mi dilâ hemsâyegân-i Zî-Selem
Karışub çeşmüñ akıdur kanlu yaşı dembedem

Yazmalar: 1) Âşir Efendi 301 (87 yap. Metinden başka beşi Türkçe, biri Farsça olan altı tercümeyi de ihtiva ediyor. Her sayfada hepsinden birer beyit vardır. Kemalpaşa-oğlu'nunki kara mürekkeple ve Cami'nin Farsça tercümesinin altındadır); 2) Pertev Paşa 299, (82 yap. 1228 istinsahlı, metinden başka Türkçe, Farsça ve Arapça yedi şerh veya tercümeyi de ihtiva ediyor. Her sayfada yedisinden de birer beyit vardır. Kemalpaşa-oğlu'na ait olan tercüme, her sayfanın ortasında, sol tarafa, yan olarak yazılmıştır).

4. *Yusuf ve Zelihâ*

Mefâîlün mefâîlün feûlün vezninde, mâlûm aşk romanı. İçindeki bazı gazeller başka vezindedir, 7777 beyittir. Başlangıç:

İlâhî, gonce-i ümmîdimi aç
Yiizime ebr-i rahmet şebnemin saç

Yazmalar: 1) Ali Emîrî (Manzum) 1171 (203 yap.); 2) Lala İsmail 621 (262 yap.); 3) Üniversite (Türkçe) 1811 (208 yap.); 4) Üniversite (Türkçe) 3697 (207 yap., 1264 istinsahlı).

MÜNECCİMBAŞI
ŞEYH AHMED DEDE EFENDİ,
HAYATI VE ESERLERİ
(1041-1113 = 1631/2 - 1702)

MÜNECCİMBAŞI ŞEYH AHMED DEDE EFENDİ, HAYATI VE ESERLERİ

Babası, Karaman Ereğlisi'nden Lûtfullah adında bir çulha olup memleketlerine eşkıyanın fazla sarkıntılık etmesi üzerine Selânik'e göçerek orada yerleşmişti.

"Ahmed" 1041 (= 30 Temmuz 1631 - 19 Temmuz 1632) yılı sınırında Selânik'te doğdu, ilk önce o da çulha olmak için bir müddet babasının dükkânında çalıştı. Fakat tahsile ve ilme karşı büyük bir istek duyduğundan çulhalığı bırakarak Selanik Mevlevî Tekkesi şeyhi Mehmed Efendi'ye[1] intisab edip Mevlevî oldu. Şeyhin daima yanında bulunup ekseriya onun müsveddelerini tebyiz ederdi. Sonra zahir ilimlerini de öğrenmek için Selanik müftüsü Abdullah Efendi'den ders alıp "telhis"e kadar okudu. 23-24 yaşlarında iken (demek ki 1064-1065 = 1654-1655 yıllarında) şeyhinden izin alarak İstanbul'a geldi. Galata Mevlevî Tekkesi şeyhi Arzî Dede'nin yanında kaldıktan sonra Minkarîzâde Yahya Efendi'den (sonra şeyhülislâm olmuştur), İbrahim-i Geredî'den ve Ahmed Nahlî'den tefsir, hadis vesaire okudu. Sonra Kasımpaşa Mevlevî Tekkesi şeyhi Halil Dede Efendi'ye intisab edip Salim'e göre 10, Şeyhî'ye göre 15 yıl onun hizmetinde kaldı. Halil Dede Efendi'den Mesnevi, tefsir, hadis, fıkıh, usul ve maânî okudu. Halil Dede zahid bir derviş olduğundan talebesinin mantık ve hikmet (yani felsefe) okumasına müsaade etmedi. Fakat ilmin her şubesinde olgunlaşmak isteyen "Ahmed" bu iki ilmi Dersiâm Salih Efendi'den; hey'et, nü-

1 Şeyhî, Vekâyiü'l-Füzelâ'da bu şeyhin adının Ahmed olduğunu söylüyor.

DİZİN

Birinci Kitap

Abdulganî Ağa Kütüphanesi: 14
Ahlâk: 21, 35, 108
Ahmed Sâkî Bey Matbaası: 86, 92
Akkermanlı Mehmed: 104
Ali Emîrî Efendi: 12, 13
Ali Emîrî Efendi Kütüphanesi: 14
Ali Ulvi Ermiş Kütüphanesi: 14
Amcazâde Hüseyin Paşa Kütüphanesi: 14
Arap grameri: 80, 100
Ârif Efendi Matbaası: 85, 91, 92
Arkeoloji Müzesi: 13, 17
Âşir Efendi Kütüphanesi: 14
Atâullah Efendi, (II. Selim'in hocası): 19
Âtıf Efendi Kütüphanesi: 13, 14
Ayasofya Kütüphanesi: 13, 14, 17
Bâbertî: 73
Bâb-ı Seraskerî Matbaası: 84, 90
Bağdat Köşkü Kütüphanesi: 14
Bağdatlı Vehbi Efendi Kütüphanesi: 14
Baha Toven Kütüphanesi: 14
Basma Bağışlar Kütüphanesi: 14
Bayazıd Devlet Kütüphanesi: 12, 13, 14, 18
Bayram Paşa Kütüphanesi: 14
Bedri Göknil Kütüphanesi: 14
Beyoğlu: 106
Birinci Ahmed Kütüphanesi: 17
Birgi: 19, 20
Birgili Mehmed Efendi: 19, 20, 21, 25, 53, 55, 61, 66, 67, 70, 104
Birgivî Mehmed Efendi: bk. Birgili Mehmed Efendi
Cāmī: 100
Cârullah Kütüphanesi: 14
Cemal Efendi Matbaası: 85, 91, 92
Çelebi Abdullah Efendi Kütüphanesi: 14
Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi: 14
Damad İbrahim Paşa: 14
Dârülmesnevî: 14
Denizli Kütüphanesi: 14
Düğümlü Baba Kütüphanesi: 14
Ebussuud Efendi: 19, 33, 66
Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Kütüphanesi: 13, 15
Efganlı Şeyh Ali Haydar Efendi Kütüphanesi: 15
Emanet Hazinesi Kütüphanesi: 15
Esad Efendi Kütüphanesi: 15
Eyüb Camii Kütüphanesi: 15
Fahrettin Kerim Gökay Kütüphanesi: 15
Fatih Kütüphanesi: 15
Fâzıl Ahmed Paşa Kütüphanesi: 15
Ferâiz: 63, 73
Feyzullah Efendi Kütüphanesi: 13, 15
Feyzullah Paşa Kütüphanesi: 15
Gelibolulu Tâhir Efendi Kütüphanesi: 15
Giresun Kütüphanesi: 15
Gülnuş Vâlide Sultan Kütüphanesi: 15
Gümüşhaneli: 106
Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi: 15
Hacı Mahmud Efendi Kütüphanesi: 15

Hacı Mehmed Ali Paşa Matbaası: 84, 90
Hacı Muharrem Matbaası: 109
Hacı Reşid Bey Kütüphanesi: 15
Hacı Selim Ağa Kütüphanesi: 13, 15
Hafız Ahmed Paşa Kütüphanesi: 15
Hafız Nuri Efendi Matbaası: 102
Hafid Efendi Kütüphanesi: 15
Hakkı Nezihi Erksan Kütüphanesi: 15
Hâlet Efendi Kütüphanesi: 15
Halis Efendi Kütüphanesi: 12
Halit Bayrı Kütüphanesi: 15
Hamidiye Kütüphanesi: 15
Harâcî toprak: 63, 74
Harput Kütüphanesi: 15
Hasan Hayri ve Abdullah Efendi Kütüphanesi: 15
Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi: 15
Hasib Efendi Tekkesi Kütüphanesi: 15
Hâşim Paşa Biraderi Ali Haydar Bey Kütüphanesi: 16
Haydar Taner Kütüphanesi: 16
Hazine Kütüphanesi: 16
Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi: 16
Hidiv İsmail Paşa Kütüphanesi: 16
Hüdâî Efendi Kütüphanesi: 16
Hüseyin Kâzım Bey Kütüphanesi: 16
Hüseyin Yılmaz Özel Kütüphanesi: 16
Hüsnü Sadık Durukal Kütüphanesi: 16
Hüsrev Paşa Kütüphanesi: 16
İbn el-Hâcib: 96, 100
İbnülemin Mahmud Kemal: 13
İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kütüphanesi: 13, 16
İbrahim Efendi Kütüphanesi: 16
İbrahim Efendi Matbaası: 91
İhsan Karabatur Kütüphanesi: 16
İhsan Mahvî Kütüphanesi: 16
İkdam Matbaası: 104
İskender (Birgili Mehmed'in dedesi): 19
İsmail Habib Sevük Kütüphanesi: 16
İsmihan Sultan Kütüphanesi: 16, 20
İstanbul Belediyesi Kütüphanesi: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18
İstanbul İl Halk Kütüphanesi: 13, 14, 15
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: 12, 13, 18
İyd Mehmed Efendi Kütüphanesi: 16
İzmir Kütüphanesi: 16
İzmirli İsmail Hakkı Kütüphanesi: 16
İzmirli Mustafa Efendi Kütüphanesi: 16
İzzettin Derbent Kütüphanesi: 16
Kadı Beyzâvî: 96
Kadızâde Ahmed: 25
Kadızâde Burhâneddin Kütüphanesi: 16
Kadızâde Mehmed Kütüphanesi: 16
Karabet Matbaası: 85
Karaçelebizâde Hüsameddin Kütüphanesi: 16
Karahisarlı Ali Rıza Matbaası: 38, 55, 61, 63, 66, 70, 75

Karamanlı Abdurrahman (Bayramiye Tarikatı şeyhi): 19
Karslı Davud: 106
Kasîdecizâde Süleyman Sırrı Kütüphanesi: 16
Kâtib Çelebi: 20
Kâzihân: 34
Kelâm: 21, 35, 108
Kemalpaşaoğlu: 74
Kemankeş Emir Abdülkadir Hoca Kütüphanesi: 16
Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi: 16
Kışla-i Hümayun Matbaası: 106
Koğuşlar Kütüphanesi: 16
Konyalı Şeyh Ali: 25
Köprülü Kütüphanesi: 13, 15, 16, 17
Kur'an: 19, 20, 32, 33, 35, 63, 70, 101
Lala İsmail Kütüphanesi: 16
Lâleli Kütüphanesi: 16
Lugaz: 7, 21, 35, 108, 110
Mahmud Bey Matbaası: 86, 92, 106
Mahmud Paşa Kütüphanesi: 17
Mahmut Genç Kütüphanesi: 17
Mantık: 21, 35, 108
Maraş: 62
Matbaa-i Âmire: 26, 38, 80, 82, 84, 85, 90, 91, 92, 96, 102, 104
Medine Kütüphanesi: 17
Mehmed Ağa Camisi Kütüphanesi: 17
Mehmed Âsım Kütüphanesi: 17
Mehmed Murad-Mehmet Ârif Kütüphanesi: 17
Mehmed Naim Efendi Matbaası: 80
Mehmed Reşad Han ve Triyâl Hanım Kütüphanesi: 17
Mehmed Said Matbaası: 84, 90
Mekke: 104
Mekteb-i Harbiye Matbaası: 84, 90, 91
Mergînâni: 73
Mesih Paşa Kütüphanesi: 17
Mezar: 37, 61
Mezhepler: 109
Mihrişah Sultan Kütüphanesi: 17
Millet Kütüphanesi: 13
Miras taksimi: 73
Molla Çelebi Kütüphanesi: 17
Muallim Cevdet Kütüphanesi: 17
Muharrem Efendi Matbaası: 81, 85, 91
Murad Buhârî Tekkesi Kütüphanesi: 17
Murad Molla Kütüphanesi: 13, 17
Musâfaha: 63, 74
Musalla Medresesi Kütüphanesi: 17
Mushaf yazısı: 101, 103
Mustafa b. Mehmed: 25
Mühendisoğlu Matbaası: 85, 91
Nâfiz Paşa Kütüphanesi: 17
Namaz: 37, 55, 59, 60
Nazif Efendi Kütüphanesi: 17
Nurbânû Sultan Kütüphanesi: 17
Nuruosmaniye Kütüphanesi: 13, 14, 17
Osman Ergin Kütüphanesi: 17
Osmanpazarı Müftüsü İsmail Niyazi: 25
Öşrî toprak: 63, 74
Para vakfı: 33, 66, 67
Pertev Paşa Kütüphanesi: 17
Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi: 17
Pir Ali (Birgili Mehmed'in babası): 19

Râgıb Paşa Kütüphanesi: 14, 17
Raks: 60
Reîsülküttâb Mustafa Efendi Kütüphanesi: 17
Reşid Efendi Kütüphanesi: 17
Revan Köşkü Kütüphanesi: 17
Rüstem Paşa Kütüphanesi: 17
Rüşdiye mektepleri: 92
Sâdeddin Mübtegî Kütüphanesi: 17
Sadettin Arel Kütüphanesi: 13, 17
Sadrettin Celâl Antel Kütüphanesi: 17
Sâliha Hatun Kütüphanesi: 17
Selim II., Sultan: 19
Semâ: 60
Serez Kütüphanesi: 17
Servili Kütüphanesi: 17
Siyer: 20, 21, 35, 108
Süleyman Sırrı: 82
Süleyman, Kanunî, Sultan: 11, 23, 33
Süleymaniye Camii: 11, 12
Süleymaniye Kütüphanesi: 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18
Şarkı: 60
Şâzeli Tekkesi Kütüphanesi: 18
Şehid Ali Paşa Kütüphanesi: 18
Şehzâde Mehmed Kütüphanesi: 18
Şeyh Beypazarlı: 25
Şeyh Yahya Efendi Matbaası: 106
Şeyhülislâm Esad Efendi Medresesi Kütüphanesi: 18
Şirket-i Mürettibiye Matbaası: 86, 92
Şirketi Sahâfiye Matbaası: 81
Şirket-i Sahâfiye-i Osmâniye Matbaası: 86, 91, 92, 96
Tâhir Ağa Tekkesi Kütüphanesi: 18
Talât Bayrakçı Kütüphanesi: 18
Talât Özkan Kütüphanesi: 18
Tasavvuf: 20, 35, 75, 79
Teşrifatçıoğlu Ebubekir: 25
Tırnovalı Kütüphanesi: 18
Toktamışoğlu: 25
Tophâne-i Âmire İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı: 80
Topkapı Sarayı: 14, 15, 16, 17, 18
Turhan Vâlide Sultan Kütüphanesi: 18
Türk ve İslâm Eserleri Müzesi: 14, 18
Türkiyat Enstitüsü: 13, 14, 17
Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi: 18
Uşşâkî Tekkesi Kütüphanesi: 18
Üçüncü Ahmed Kütüphanesi: 18
Üniversite Kütüphanesi: 12
Üsküdar: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 26
Üsküdar Halk Kütüphanesi: 13, 14, 15, 16, 17, 18
Veliyeddin Efendi Kütüphane: 12
Veliyeddin Efendi: 18
Yahya Tevfik Kütüphanesi: 18
Yakub Ağa Kütüphanesi: 18
Yazma Bağışlar Kütüphanesi: 18
Yeni Cami Kütüphanesi: 18
Yeni Medrese Kütüphanesi: 18
Yergöğü: 76
Yıldız Kütüphanesi: 12
Yozgat Kütüphanesi: 18
Yusuf Ağa Kütüphanesi: 18
Ziya Emiroğlu Kütüphanesi: 18
Zühdü Bey Kütüphanesi: 18

İkinci Kitap

Abdullah (Kadı): 117
Abdullah Efendi, Kazasker Bahaaddinzâde: 117
Abdullah Hayri (Ebussuud soyundan): 118
Abdurrahman (Kadı): 117
Abdülâziz (Kadı): 117
Abdülâziz Efendi, Hoca Sadeddinzâde: 117
Abdülbaki (Kadı Mehmed oğlu): 117
Abdülkerim (Ebussuud'un torunu): 115
Abdüllatif b. Zeynelâbidin, Karahisarlı: 128
Abdülvâsi (Ebussuud'un torunu): 115
Abdürrahim: 117
Ahmed (Kadı Mehmed oğlu): 117
Ahmed Ali (Ebussuud soyundan): 118
Ahmed Nuri (Ebussuud soyundan): 118
Ali Emîrî Efendi: 120, 141, 159, 175, 177
Ali Kuşçu: 113
Âlim ve fâsık: 143
Arazi: 146
Ayşe Sıdıka Hanım (Ebussuud soyundan): 117, 118
Ayşe Zehra Hanım (Ebussuud soyundan): 118
Bilâd-i selâse: 169
Bina vakfı: 170
Birgili (Mehmed Efendi): 115, 177
Bugdan: 164
Burhânü'ddîn Ali el-Mergînânî: 179
Bursa kadısı: 114
Bursa: 113
Cebriye: 182
Celâl Çelebi: 169
Celâleddin (Ebussuud soyundan): 118
Celâloğlu: 160
Çanakkale Lisesi: 162
Çanakkale Müzesi: 162
Çayır: 156, 165
Çivioğlu: 115, 160
Davud Paşa Medresesi: 113
Değirmen vakfı: 147
Dobra Venedik: 168
Düldül: 148
Ebussuud: 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 147, 148, 149, 159, 162, 167, 169, 170, 171, 177, 178, 181, 182
Edirne Kadısı Şah Efendi: 170, 171
Ekmelü'ddîn Muhammed el-Bâbertî: 179
Emetullah Hanım (Mehmed Kızı): 117
Esad Efendi, Hoca Sadeddinzâde: 117
Eyüp: 114
Fâtıma: 148
Fâtih-i Kostantiniyye (Sultan II. Mehmed): 164
Fatma Hanım (Hoca Abdülaziz Efendi kızı): 117
Fatma Saadet (Ebussuud soyundan): 118
Fetvalar: 141, 148, 178

Gebze: 113
Hadice (Ebussuud'un kızı): 115
Hâfızu'ddîn Nesefî: 181
Halime (Ebussuud'un kızı): 115
Hammâm: 151
Haricîler: 182
Hasad: 146
Hasan Rıza (Ebussuud soyundan): 118
Hatice Nimet (Ebussuud soyundan): 118
Hayâl-i zıll oyunu: 157
Hazret-i Ali (r.a.): 148
Hazret-i Hasan (r.a.): 148
Hazret-i Hüseyin (r.a.): 148
Hoca Çelebi (Ebussuud Efendi): 113, bk. Ebussuud
Hoca Sadeddinzâde: 117
Hüccet: 169
İmâm Ebû Yûsuf: 168, 169
İmâm-i A'zam: 168, 169
İnegöl: 113
İsa Efendi, Bosnalı: 117
İsazâdeler: 117
İshak Paşa Medresesi (İngöl): 113
İsmet Yıldırım Hanım: 162
İsmihan Sultan: 170
İstanbul kadısı: 114
İstanbul: 113, 114, 145
Kaderiyye: 182
Kadılar: 159, 169
Kahve: 115
Kanun ve arzlar: 159
Kanunî: bk. Süleyman, Kanunî
Kanunname: 159, 162
Kara Ahmed Paşa, Vezir: 171
Karagöz: 115
Karamanlı Seyyidî: 113
Karamanlı Şeyh: 145
Kaside: 172, 173, 174, 175
Kaza ve kader: 145, 146, 182
Kemalpaşaoğlu: 114, 118, 142, 143, 182
Kerime (Ebussuud'un kızı): 115
Kıbrıs fethi: 114
Kızılbaşlar: 144, 145
Kur'an okuma: 147
Kuran öğretenlere ücret verme: 115
Kuzzât: bk. kadılar
Mahmud (Ebussuud'un oğlu): 115
Mahmud Paşa Medresesi: 113
Maktul Ahmed Paşa: 169
Mâruzât: 159, 162
Matbaa-i Âmire: 159, 183
Mehmed (Kazasker): 117
Mehmed Âkif (Kadı Abdullah oğlu): 117
Mehmed Çelebi, Meylî (Ebussuud'un oğlu): 115
Mehmed Rıza (Ebussuud soyundan): 118
Mehmed Rıza Efendi (Mekke kadısı): 117
Mehmed Sadeddin: 117
Mehmed Sadık (Kadı): 117
Mehmed Selim: 117
Mehmed Suud (Ebussuud soyundan): 118
Mehmet Kuşçu, Türkistanlı: 113
Mekke: 169, 170
Menkulün vakfı: 146
Mersiye: 171, 172, 173, 174
Mes'ud (Müderris): 117
Mesh risalesi: 180
Mihail: 281
Mihal: 285
Millî Tetebbüler Mecmuası: 159
Mîrâs: 157

Molla Fazlullah: 170
Molla Hasan (Vardar Yenicesi Şeyhü'l-Kurrası): 147
Muattıla: 182
Mukataa: 165
Mustafa Çelebi (Ebussuud'un oğlu): 115
Mustafa Çelebi: 117
Mustafa İmâdî (Ebussuud'un dedesi): 113
Mustafa Paşa Medresesi (Gebze): 113
Müeyyedoğlu Abdurrahman: 113
Müşebbihe: 182
Namazın şartları: 178
Nimet Bayraktar Hanım: 116
Nüvvāb: 168
Osmanlı Kanunnâmeleri: 159
Osmanlılar: 318
Örf: 115
Öşrî ve harâcî topraklar: 161
Para vakfı: 115, 177, 178
Piyale Paşa: 170
Râfızîler: 182
Raks ve sema': 144
Reâyâ: 165
Rumeli Kazaskeri: 114
Sadaka: 142
Sahn-ı Seman: 114
Sapık mezhepler: 182
Selim II., Sultan: 114, 169
Semiz Ali Paşa, Vezir: 175
Sıla: 142
Sipâhîler: 154
Sokullu Mehmed Paşa: 169
Sultan Hatun (Ebussuud'un annesi): 113
Sübaşı: 168
Süleyman, Kanunî, Sultan: 114, 119, 149, 162, 167, 169, 170, 172, 180
Süleymaniye camii: 114
Süleymaniye Kütüphanesi: 115, 116, 162
Şâfi'î: 154
Şeyhülislâm: 114
Şehzade Bâyezid: 114, 149
Şemseddin Ahmed Çelebi (Ebussuud'un oğlu): 115, 170
Şerife Sıdıka Suud (Ebussuud soyundan): 118
Şerife Süeda (Mehmed Rıza Efendi kızı): 117
Şerife Zâhide Hanım (Hekimbaşı Ârif kızı): 117
Tarla: 153, 156, 165
Tasavvuf: 114
Teftazânî: 181
Tımar: 154, 155, 156, 164
Toprak: 146
Uluğ Beğ: 113
Ücret-i hammâm: 151
Vahdeti (Hattat): 118
Vakfiye: 169
Yahya Sadeddin (Müderris): 117
Yavsı Muhiddin Mehmed (Ebussuud'un babası): 113
Yıldırım Bâyezid Han: 164
Zeyneb Hatun (Ebussuud'un hanımı): 113
Zülfikâr: 148

Üçüncü Kitap

Abbasî/ler: 219, 220, 221, 222, 223, 224, 313
Abdullah, Abdülmevlâ (Mustafa Âlî'nin dedesi): 189
Acem ülkesi: 282
Acemi Oğlanı: 194
Âdem (a.s.): 210, 214, 218, 224
Ahkâm-i dîvânî kâtipleri: 264
Ahkâm-i mâliyye şâkirdânı: 264
Ahlâk: 235
Ahmed (Mustafa Âlî'nin babası): 189
Ahmed Ağa (Kapıcılar Kethüdası): 271
Ahmed Ağa (Yeniçeri Ağası): 266
Ahmed Efendi Basmahanesi: 214
Ahmed Paşa, Mıhalıçlı (Tımışvar Beğlerbeğisi): 288
Ahşıdlılar: 219, 220, 221, 222, 223, 227
Akdeniz: 322
Akkoyunlular: 219, 221, 222, 224
Ali Ârif (Tokat Dizdarı): 216
Ali Beğ, Rum (Amasya Sancağı Beği): 285
Ali Emîrî Efendi: 213, 214, 225, 233, 236, 237
Ali Paşa (Bostancı): 293
Ali Paşa, (Haydar Paşa oğlu): 278, 285
Ali Paşa, Bostancı (Rakka Beğlerbeğisi): 315
Âlî: 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 204, 209, 210, 212, 217, 218, 224, 225, 231, 232, 233, 234, 243, 244, 246, 247, 248, 254, 336
Almanlar: 189, 219
Altı Bölük Ağaları: 267
Altun Oluk: 307
Amasya Sancak Beğliği: 195
Amasya: 262, 283, 336
Anadolu: 282, 326
Anadolu Ağaları: 258
Anadolu Beğlerbeğisi: 294
Anadolu beğlikleri: 224
Anadolu muhasebecisi: 263
Anadolu Selçukluları: 222, 224
Ankara Savaşı: 217
Arabacılar: 315
Arap kadınları: 243
Arap: 219
Arnavud/lar: 189, 219, 280, 274, 287, 304, 306
Arnavutluk: 285
At Meydanı Sarayı: 257
Atlı Sekbanlar: 258
Avlunya: 285
Ayasofya Camii: 266, 307, 335
Azerbaycan: 192, 211, 212
Bâb-ı Hümâyûn: 269
Bağdat Mal Defterdarlığı: 194
Bağdat: 247, 258, 267
Bahr-i Siyâh: 322
Bâkî, Mevlânâ: 195, 199, 259, 260, 261, 262
Baltacılar: 328
Banaluka: 210
Başçavuşlar: 263
Başdefterdar: 309
Batınîler: 222, 224
Batlamyus: 222
Bayezid I., Yıldırım: 217

Bâyezid, Şehzade: 209
Beç kalesi: 313, 315
Behrâm-i Gûr: 305, 313, 321
Belgrad: 221
Bosna: 192, 210, 313
Bostancıbaşılar: 258, 264
Boşnak-Hırvat: 189
Boşnaklar: 189
Bölük Halkı: 266, 285, 290, 294, 296, 336
Bölükbaşılar: 258
Budun: 288, 292, 293, 311, 313
Buğdan Elleri: 287
Buğdan kâfirleri: 271, 275, 278
Buğdan Kralı: 311
Buğdan reayası: 287
Buğdan: 269, 270, 277, 313, 321, 336
Buğdanlılar: 336
Buhara hanları: 219, 221, 222, 224
Bükreş Kalesi: 286, 287, 295
Bükreş: 278, 284, 285
Büveyhliler: 224
Cafer Paşa, Vezir: 299, 314, 315, 318, 319, 320, 324
Cagalazâde: bk. Sinan Paşa
Câhiz: 250
Câmî: 240, 333
Cân kavmi: 218
Canfedâ Hatun (Harem Kethüdası): 249, 265
Cavid Baysun, Prof.: 251
Cebeciler: 315
Cebehâne-i Âmire: 327
Cengiz Hanedanı: 315
Cengiz: 196
Cengizliler: 222, 224
Cidde Beğliği: 249, 251
Cidde Emaneti Kâtipliği: 302
Cidde Sancak Beğliği: 195
Cidde: 196
Ciğerdelen: 288, 290
Cüceler: 265
Cülûs: 264
Çarhacılar: 316, 322
Çavuşbaşı: 277
Çavuşlar: 315
Çemberlitaş: 214
Çerkes Kölemenler: 219, 220, 221, 222, 224, 227
Çerkes: 189, 219, 280
Çeşmî (Âlî'nin mahlası): 190
Çivioğlu (Şeyhülislâm): 310
Çorum otlağı: 217
Çorum: 288
Damad İbrahim Paşa: 250
Danişmend Gazi: 216
Danişmendliler: 222, 224
Davud (a.s.): 219
Deccâl: 304
Defter Eminliği: 195, 261
Defterdarlar: 263
Deli İbrahim Paşa: 249, 265, 290, 335
Delvina: 285
Dergâh-i Âlî Çavuşları: 315
Dergovişte: 285, 286, 298
Deşt-i Kıpçak: 282
Devlet Kapısı: 270, 271, 272, 273, 274, 277, 300
Devşirme: 189, 199
Dilsizler: 265
Divan kâtipleri: 263, 315
Divan: 268
Divan-ı Hümayun: 268
Diyarıbekir: 265, 283
Dört Halife: 219

Dulkadır Eli: 283
Dulkadırlılar: 219, 221, 222, 224
Ebussuud Efendi: 217
Edirne Bahçesi Kethüdası: 258
Edirne Kapısı: 269
Eflak: 313, 321
Eflak Beğlerbeğiliği: 280
Eflak Kralı: 311
Eğri/kalesi: 312, 315, 319, 320, 330, 337
Ekrâd: 247
Emevî/ler: 219, 220, 221, 222, 224
Erdel: 288, 313
Erdel kâfirleri: 287, 296
Erdel Kralı: 311
Erdeloğlu bölüğü: 321
Erdeloğlu: 325
Erzurum Mal Defterdarlığı: 194
Erzurum: 193, 258
Esad Efendi Kütüphanesi: 187
Estergon/kalesi: 288, 289, 290, 292, 293, 295, 336
Etrâk: 197, 247, 319
Evliyalar: 243
Eyüb: 219
Eyyubîler: 219, 220, 221, 222, 223, 227
Fâtımîler: 219, 220, 221, 222, 223, 227
Fatih (Sultan II. Mehmed): 221, 223
Fazlullah (Mustafa Âlî'nin oğlu): 196
Ferhad Ağa (Bostancıbaşı): 264
Ferhad Paşa (Bosna Beğlerbeğisi, Sadrazam): 192, 210, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 305, 306, 335, 336
Firdevsî: 333
Firengistan: 321
Firenk: 219
Firenkler: 189
Fodula: 258
França Kralı: 311
Frengistan: 288
Fütuhat: 274
Garibler: 266, 315
Gazanfer Ağa (Bâbüssaâde Ağası): 227, 301
Gazi Girey Han: 315
Gazneliler: 222, 224
Gelibolu: 189, 195, 272
Gelibolu Acemileri: 258
Geylân hâkimleri: 219
Gorlular: 222, 224
Gümüş Ayaklu: 325
Gürcistan: 192, 212
Hacerü'l-Esved: 307
Haçova: 337
Hadımlar: 327
Hafız: 333
Hâkânî (Acem şairi): 259
Haleb: 193, 245
Haleb Beğlerbeği: 290, 291
Haleb defterdarlığı: 193, 194
Haleb tımar defterdarlığı: 193
Halil Paşa: 266
Han Gazi Girey: 298
Harem: 261, 265, 272, 281, 327, 328
Harzemşahlar: 222, 224
Hasan Paşa, Vezir (Mehmed Paşa'nın oğlu): 278, 279, 287, 296, 297, 298, 314, 315, 324
Hatipler: 275
Hatvan: 288
Haydar Paşa (Rumeli Beğlerbeği): 280

Hayırbay: 227
Hazîne şâkirdânı: 264
Hezargrad: 270
Hırvat: 189
Hırvat-Boşnak: 219
Hızır Beğ Çelebi: 236
Hızır Efendi, Sübaşıoğlu: 322
Hızır Paşa (Karaman Beğlerbeğisi): 314
Hızır Paşa: 227
Hil'at: 258, 263, 266, 272
Hind hükümdarları/sultanları: 219, 221, 222, 224
Hind Türk Kölemenleri: 219
Hoca Sadeddin: 192, 251
Horyad: 277, 284
Hûd (a.s.): 218
Hüsâmeddîn Hasan el-Kâtî: 190
Hüseyin Baykara: 219, 221, 222, 334
Hüseyin Beğ, Tütünsüz: 191
Hüseyin Paşa: 281
Hüsrev Paşa (Van Beğlerbeğisi): 193
Hüsrev-i Dehlevî (İran Şairi): 231
Irak: 282
Istaburun: 289
Istıranca: 274
İbn-i 'Alâ: 216
İbniyâmin Çavuş, (Âlî'nin kardeşi): 217
İbnülemin Mahmud Kemal: 199, 200, 201, 213, 225, 232, 238
İbrahim Ağa (Kapıcıbaşı): 298
İbrahim Paşa (Uzun Mehmed Paşa'nın oğlu): 273
İbrahim Paşa, Sadrıazam: 300, 307, 310, 311, 314, 315, 323, 331
İçoğlanları: 274
İdris (a.s.): 218
İkdam Matbaası: 210
İlhanlılar: 222
İlkenliler: 224
İmam Hüseyn: 247
İmamlar: 211, 219, 275
İran: 282, 335
İran şahları/padişahları: 221, 223
İsâ (a.s.): 210, 219
İshak (a.s.): 218
İskender: 218, 322, 334
İskender-i Zülkarneyn: 218
İslâm Ansiklopedisi: 201, 335
İslâm askeri/ordusu: 270, 278, 280, 291, 297, 316, 317
İslâm gazileri: 325
İsmail (a.s.): 218
İsrafil: 291
İstanbul: 257, 258, 264, 265, 282, 304, 335, 336, 337
İznigmid: 272
İzzeddin Keykâvüs II., (Selçuklu sultanı): 216
Kâbe: 302
Kadılar: 262
Kâfirler: 275, 278, 279, 280, 281, 284, 285, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 313, 315, 317, 318, 319, 323, 325, 327, 329
Kânunî: bk. Süleyman, Kânunî
Kapıcılar Kethüdası: 273
Kapıkulu: 289, 326
Kara Ali Beğ (Estergon Sancağı Beği): 288
Kara Hersek: 325
Karakoyunlular: 219, 221, 222, 224

Karşaşub ovası: 321
Kaside: 192, 231, 233, 259, 261, 306
Katına: 321
Kâtib Çelebi: 199, 201, 214, 217
Kayseri: 195, 250
Kayures: 321
Kazasker/ler: 263, 311
Kâzî Azud: 210
Kerbelâ şehidleri: 247
Keyûmers: 259
Kıbrıs beğlerbeğliği: 264
Kırım hanları: 222, 224
Kırım: 198
Kırımlı Abdullah, Hattat: 213
Kırımlılar: 287
Kızılbaşlar: 277, 281
Kızılhisar: 289
Kilis: 192
Koçı Beğ (Dergovişte Sancağı Beği): 285
Konya savaşı: 209
Köstendil: 285
Köstendil Sipahileri: 285
Kur'an: 326
Kurd Paşa: 261
Kutbeddin Muhammed Yezdî, Iraklı: 213
Kutbü'l-Aktab: 243
Küçük ruznâmeci: 263
Lala Mehmed Paşa: 300, 301, 302, 311, 336
Lala Mustafa Paşa: 192, 193, 200, 211, 212, 253
Leh Kralı: 311
Leylâ ve Mecnûn: 231
Lût (a.s.): 218
Macar atlıları: 297
Macar Kralı: 311
Macar/lar: 189, 219, 281, 288
Macaristan: 192
Mahmud Paşa (Bolu Sancağı Beği Şemsi Paşa Oğlu): 292
Mahmud Paşa (Sivas Beğlerbeğisi): 314
Mahmud Paşa, Çerkeş: 290
Mahmud Paşa: 292
Maksimyanoş: 317, 318, 319
Malkara/Magalgara: 265, 300, 335
Malkoçoğulları: 192
Manisa/Mağnisa: 91, 257, 264, 301, 335
Masimyanoş: 325
Maskaralar: 265
Matbaa-i Âmire: 213, 218
Maveraünnehir: 282, 335
Mazenderan: 219
Mehdi: 219
Mehmed Ağa: 272
Mehmed III., Sultan: 187, 194, 195, 200, 212, 243, 250, 255, 257, 268, 278, 311, 320, 332, 335, 337
Mehmed III., Şehzade: bk. Mehmed III., Sultan
Mehmed Paşa (Anadolu Beğlerbeği): 314
Mehmed Paşa (Anadolu Beğlerbeğisi Bosna asıllı): 288, 292, 315
Mehmed Paşa (Üveys Paşa oğlu): 288
Mehmed Paşa, (Eflak Beğlerbeği): 280
Mehmed Paşa, (Sinan Paşa oğlu): 289, 290, 292, 314
Mehmed Paşa, Cerrah, Vezir: 314, 315
Mehmed Paşa, Ramazanoğlu: 288

Mehmed Paşa, Satırcı: 314
Mehmed Paşa: 266, 291, 293, 310
Mehmed Süreyya: 248
Mekke: 195, 218, 302, 307
Melâmiler: 243
Mesnevî: 235
Mevlânâ Abdülbâkî: 260
Mevlânâ Muhiddin, Bostanoğlu (Şeyhülislâm): 275
Mevlânâ Sadeddin (Sultan Murad'ın hocası): 326
Mevlânâ Tab'î: 260
Mısır beğlerbeğiliği: 264
Mısır Defterdarlığı: 195, 261
Mısır kıralları: 218
Mısır: 191, 227, 261, 264, 267, 310
Mihail: 279, 281, 285, 287, 295, 296, 297, 298
Mihal: 281, 285, 287
Miraç: 219
Mohaç: 288
Mudanya iskelesi: 265
Mudanya: 264
Muhaddisler: 219, 243
Muhammed Hz. (s.a.v.): 210, 218, 219, 223, 309, 326
Mukataacılar: 263
Murad III., Sultan: 191, 192, 194, 199, 200, 212, 239, 239, 240, 243, 247, 248, 249, 252, 268, 277, 301, 307, 310, 326, 335
Murad III., Şehzade: bk. Murad III., Sultan
Murad Paşa (Diyarıbekir Beğlerbeğisi): 314
Musa (a.s.): 219
Musâhib Şemsi Paşa: 192
Mustafa Paşa (Şam Beğlerbeği): 191, 193
Mustafa Paşa b. Ayaş Paşa: 281
Musul beğlerbeğiliği: 281
Muzafferîler: 222
Mücahidler: 275, 278, 279, 280, 285, 290, 291, 319
Müderrisler: 262
Müneccimbaşı: 201
Müneccimler: 307
Naatler: 231
Nemçe: 325
Nemçe Kâfirleri: 324
Nemçe Kralı: 311
Nemrud: 218
Nev'î, Molla: 195, 199, 259, 260, 261
Nevâlî: 257
Niğebolu Sancağı: 281
Niksar: 217
Nogay mirzâ: 315
Nuh (a.s.): 218, 309
Nuh tufanı: 314
Ocak halkı: 258
Odabaşılık: 327
Oğuzlar: 292
On İki İmam: 219, 223
Ordu-yi Hümâyun: 273
Osman (III. Murad'ın oğlu): 248
Osman Paşa (Yanık Beğlerbeğisi): 289, 291
Osman Paşa: 289, 292
Osman Yalçın Matbaası: 251
Osmanlılar: 217, 220, 222, 223, 224, 227, 263, 318
Padişah divanı: 266
Papazlar: 277
Parmak Kapısı: 304
Peçevî İbrahim Efendi: 200
Pençik bid'ati: 296
Perviz Çavuş: 280

Peygamber sancağı: 272, 326
Peygamber: 211, 272
peygamberin hırkası: 326
Peygamberler: 218, 223
Pir Mehmed Dede (Şükrullah oğlu, Hattat): 198
Pojega kasabası (Macaristan): 192
Rahşân b. Abdullâh: 228
Rakka: 249
Ramazanoğulları: 219, 221, 224
Reîsülküttâb: 309
Revan: 268
Rikâb-i hümayun/ağları: 263, 264
Rûm/ülkesi: 283, 284, 310
Rumeli Ağaları: 258
Rumeli askeri: 286, 315
Rumeli Beğlerbeğiliği: 310
Rumeli Kazaskerliği: 259, 261
Rumeli Vilâyeti Defterdarlığı: 262
Rumeli yiğitleri: 281
Rumeli Zaîmleri: 315
Rumeli: 272, 299
Rusçuk: 277, 296, 298
Rüstem-i Zāl: 317
Sadırazam ruznâmecisi: 263
Safevîler: 219, 221, 222
Sahn-i Semân: 257
Salâhaddin Eyyubî: 245
Salih (a.s.): 218
Samanlılar: 222, 224
Saraçlar: 315
Saruhan: 301
Sekbanbaşı: 258
Selçuklular: 222, 224
Selim I, Yavuz, Sultan: 220, 222, 223
Selim II., Sultan: 190, 191, 209, 224, 231, 253, 332
Selim II., Şehzade: bk. Selim II., Sultan
Selmân (Acem şairi): 259
Semerkand hanları: 221, 222, 224
Semerkand: 219
Seyid Mehmed (Başdefterdar): 268
Sicill-i Osmânî: 248
Sigetvar: 209
Silâhdarlar ağaları: 289
Silâhdarlar: 266, 315
Sinan Paşa (Mısır Beğlerbeği): 191
Sinan Paşa, Cagalaoğlu: 193, 200, 212, 236, 265, 270, 271, 273, 275, 276, 277, 286, 293, 294, 300, 301, 302, 303, 306, 307, 311, 314, 316, 323, 325, 326, 328, 329, 331, 335, 336
Sinan Paşa, Sofu (Budun Beğlerbeğisi): 288, 317, 337
Sipahi Oğlanları: 266, 289, 315
Sipâhi/ler: 266, 267, 268, 269, 283, 290, 297
Sivas Defterdarlığı: 194, 195
Sokullu Mehmed Paşa: 192, 200, 209
Solaklar: 258
Sonluk: 288
Sultân-ı Rûm: 264
Süleyman, Kanunî, Sultan: 191, 209, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 331
Sürûrî, Gelibolulu: 190
Süssheim: 201
Şam askeri: 316
Şam Yeniçerileri/askeri: 273, 323
Şam: 191, 235, 243, 267, 274
Şamlılar: 272
Şemsipaşaoğlu: 294
Şeyh Muslihiddîn: 192
Şeyh Vefa: 301
Şeyhülislâm: 259, 263, 275

Şirazlı Abdurrahman: 245
Şirvan hâkimleri/hükümdarları: 219, 221, 224
Şirvan: 192, 193, 211, 268
Şît (a.s.): 218
Şuayb (a.s.): 219
Tahirîler: 222
Tasavvuf: 235, 238
Tatar askeri: 290, 298, 315
Tatar Hanı: 287
Tatar kavimleri: 218, 326
Teberdârlar: 328
Tebriz: 268
Temir (Timur): 196, 217
Temirliler (Timurlular): 222, 224
Tımar: 193, 245, 283, 294, 315
Tımar müteferrikaları: 315
Tımışvar: 288, 313
Tımışvar Beğlerbeğisi: 291
Tîfâşî: 243
Tokat: 216, 249
Tokay kalesi: 318, 321
Tolunlular: 219, 220, 221, 222, 223, 227
Topçular: 315
Trabzon: 193, 199, 281, 285
Tufan: 227
Tuğrakeşler: 263
Türk kadınları: 243
Türk Kölemenler: 219, 220, 221, 222, 224, 227
Türkler: 197, 199, 200, 246, 319, 326
Uc b. ‘Anak: 222
Ulûfe: 265, 266, 268, 315, 336
Ulûfeciler: 266, 315
Ungürüs/kalesi: 298, 313, 315
Usûlî: 233
Uzun Mehmed Paşa: 273
Üsküdar: 257, 272
Üveys Paşa: 194
Vâlide Sultan: 274, 276
Van: 193
Veli Ağa (Yeniçeri Ağası): 316
Veli Paşa (Rumeli Beğlerbeği): 318, 320
Vezirlik mühürü: 273, 300, 307
Yahya: 219
Yakub (a.s.): 218, 220, 221, 223
Yanık Kalesi: 335
Yanık yöresi: 299
Yayabaşılar: 258
Ye’cüc Me’cüc: 218
Yedikule: 265, 277
Yemen: 191
Yeniçeri Ağalığı: 258, 309, 310, 311
Yeniçeri Kâtipliği: 194, 195, 201, 257, 261
Yeniçeri Kethüdası: 258
Yeniçeri ocağı: 267
Yeniçeri yetimleri: 258
Yeniçeri/ler: 194, 257, 258, 266, 268, 269, 272, 284, 296, 315, 322, 326, 336
Yergöğü/kalesi: 278, 295, 296, 298
Yunus (a.s.): 219
Yusuf (a.s.): 218, 219, 223
Yusuf ve Zelîhâ: 231
Zağarcılar: 258
Zahhâk: 224
Zâhîr (Acem şairi): 259
Zaîmler: 283, 290, 295
Zekeriya (a.s.): 219

Dördüncü Kitap

Ahmed I., Sultan: 363
Ahmed III., Sultan: 356
Ali Emîrî Efendi: 343, 347, 350, 352, 354, 356, 369, 376, 379, 398, 403, 408, 439, 446, 448, 464, 466, 481
Ali Şîr Nevâî: 346
Amcazâde Hüseyin Paşa: 351, 369, 374, 375, 376, 379, 382, 388, 389, 398, 400, 402, 403, 408, 411, 412, 414, 418, 422, 423, 427, 430, 432, 433, 440, 445, 450, 452, 456, 466
Âşir Efendi: 349, 350, 351, 352, 354, 367, 369, 379, 380, 384, 389, 393, 394, 397, 401, 416, 419, 425, 427, 439, 440, 448, 451, 455, 461, 462, 463, 464, 465
Âtıf Efendi: 351, 358, 365, 366, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 381, 384, 386, 387, 388, 389, 391, 395, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 410, 412, 414, 416, 417, 418, 421, 422, 423, 425, 427, 428, 430, 432, 433, 434, 435, 439, 440, 443, 445, 446, 448, 451, 452, 453, 455, 456, 458, 459, 461, 463, 464, 465
Ayasofya: 347, 348, 350, 351, 356, 359, 367, 368, 370, 374, 376, 380, 382, 384, 386, 389, 394, 395, 397, 399, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 423, 425, 427, 430, 432, 433, 435, 439, 442, 445, 448, 451, 453, 455, 457, 463, 465
Bağdatlı Vehbi: 351, 352, 356, 358, 359, 365, 367, 368, 370, 373, 376, 380, 382, 384, 386, 388, 389, 392, 394, 397, 399, 401, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 423, 425, 427, 429, 430, 432, 435, 438, 439, 441, 445, 446, 448, 450, 457, 459, 463, 465
Bayazıd I., Yıldırım, Sultan: 347, 348
Bayazıd II., Sultan: 344, 345, 347, 348, 352
Bayazıd (Kütp.): 350, 351, 352, 359, 360, 365, 368, 370, 373, 374, 375, 376
Bürde Kasidesi Tercümesi: 349
Cârullah: 350
Celâl-zâde Mustafa: 342
Celâl-zâde Salih: 342
Çelebi Abdullah Efendi: 375, 377
Çorlulu Ali Paşa: 371, 374, 377, 379
Damad İbrahim Paşa: 360, 377, 379, 381, 388, 428, 429
Dârülmesnevî: 350, 399, 414, 416, 439
Deli Kadı: 342
Düğümlü Baba: 351, 360, 366, 368, 370, 375, 382, 397, 399, 402, 408, 410, 412, 422, 423, 427, 431, 432, 434, 439, 444, 445, 448, 451

Ebussuud: 354
Edirne Darülhadisi: 345
Esad Efendi: 360
Esseyid Mustafa Reşid b. Âlî el-vezîr: 348
Fatih Kütüphanesi: 347
Fenarîoğlu Mehmed: 345
Feyzullah Efendi: 360, 374, 376, 377, 379, 381, 415, 429, 448, 450, 452
Filibe: 345
GAL: 359, 365, 369, 371, 374, 376, 379, 381, 384, 388, 392, 394, 396, 398, 401, 408, 410, 412, 414, 417, 421, 423, 427, 428, 430, 432, 441, 443, 444, 447, 450, 452, 464
Hacı Mahmud Efendi: 348, 350, 351, 353, 354, 356, 358, 361, 365, 370, 371, 373, 374, 382, 383, 386, 387, 388, 389, 390, 397, 399, 403, 406, 408, 409, 410, 411, 413, 415, 419, 422, 423, 425, 426, 427, 431, 433, 434, 445, 446, 447, 451, 452, 457, 458, 460, 464
Hacı Selim Ağa: 351, 353, 361, 375, 377, 429, 464
Hâlet Efendi: 356, 361, 365, 367, 371, 374, 379, 382, 384, 386, 389, 394, 396, 399, 401, 405, 409, 411, 413, 415, 420, 422, 424, 428, 430, 431, 433, 435, 437, 438, 440, 442, 445, 447, 451, 455, 457, 460, 462, 464
Hamidiye: 350, 377, 381, 478
Harput: 381, 387, 429
Hasan Hayri: 366, 389
Hasan Hüsnü Paşa: 348, 356, 361, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 374, 377, 379, 382, 383, 384, 387, 389, 390, 391, 394, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 409, 410, 411, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 424, 425, 426, 427, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 440, 442, 445, 446, 447, 448, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 460, 461, 464, 465
Hatib-oğlu Muhiddin Mehmed: 345
Hekimoğlu Ali Paşa: 353, 361, 367, 370, 371, 373, 377, 382, 383, 399, 403, 406, 410, 413, 415, 424, 427, 430, 431, 432, 435, 437, 438, 441, 445, 451, 452, 453, 455, 456, 457, 458, 460, 464
Histoire de la Campagne de Mohacz par Kemal Pacha Zadeh: 347
Hoca Sadettin: 342
Hoca Seyid: 393, 411, 424
Hüdâî: 357, 365, 373, 374, 380, 382, 383, 385, 386, 390, 393, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 413, 415, 417, 420, 422, 424, 426, 429, 433, 434, 435, 444, 445, 447, 453, 455, 456, 458, 463
Hüsrev Paşa: 351, 353, 361, 370, 372, 390, 436, 440
İskender Çelebi: 353
İsmail Ârif: 450
İsmihan Sultan: 351, 361, 367, 370, 371, 375, 377, 383, 399, 409, 411, 415, 417, 424, 427, 429, 431, 451, 452, 458

İzmirli İsmail Hakkı: 361, 362, 367, 368, 370, 371, 372, 387, 388, 399, 402, 405, 409, 410, 413, 422, 424, 431, 445, 447, 451, 456, 464
Kadızâde Mehmed: 362, 367, 370, 371, 379, 383, 399, 406, 410, 411, 413, 424, 431, 445, 447, 451, 454, 460
Kadir Çelebi: 353
Kanunî Sultan Süleyman: 341, 355, 358
Karaçelebizâde Hüsameddin: 377
Kasım Paşa: 353
Kasidecizâde Süleyman Sırrı: 348, 353, 370, 371, 373, 375, 379, 380, 381, 385, 387, 391, 394, 395, 401, 409, 410, 420, 426, 429, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 445, 447, 451, 457, 458, 460, 461, 465
Kaşf al-zunûn: 359, 450
Kâtib Çelebi: 358, 450
Kemankeş Abdülkadir Emîr Hoca: 348, 351, 429, 464
Kestelli Muslihiddin Mustafa: 345
Koca Nişancı Mustafa Çelebi: 342
Köprülü Mehmed Paşa: 346, 357, 362, 365, 368, 370, 375, 377, 382, 386, 390, 392, 394, 396, 398, 399, 402, 404, 407, 409, 411, 413, 415, 417, 420, 422, 424, 427, 429, 435, 437, 438, 440, 441, 445, 447, 451, 458, 460, 463
Kurşunlu Medrese: 344
Küpeli-oğlu Mehmed Muhiddin: 344
Lala İsmail: 349, 351, 353, 373, 394, 406, 431, 440, 442, 448, 460, 461, 463
Lâleli: 351, 353, 354, 359, 362, 365, 367, 369, 371, 373, 374, 377, 379, 381, 383, 385, 387, 390, 392, 394, 396, 404, 406, 407, 409, 411, 415, 418, 420, 427, 429, 435, 440, 441, 444, 445, 447, 448, 450, 458, 460, 463, 464
M. Arif: 370
Matbaa-i Âmire: 354, 355, 443, 450
Mehmed Ağa Camii: 362, 379
Mehmed Âsim: 351, 379, 429
Mehmed b. Ali el-Fenârî: 353,
Mihrişah Sultan: 362, 415, 442, 449
Milel ve Nihal: 355
Molla Lûtfî: 345
Muarrif-oğlu Sinâneddin Yusuf: 345
Muhâkamat al-lugatayn: 346
Muhît al-Lugat: 358
Muhtelit: 362, 375, 377, 379, 381, 387, 419, 449
Murad Buhârî Tekkesi: 419, 444
Murad Molla: 351, 353, 357, 358, 362, 363, 365, 375, 382, 383, 385, 387, 390, 391, 394, 396, 398, 404, 406, 407, 409, 413, 415, 420, 423, 427, 429, 441, 443, 445, 447, 450, 451, 453, 458, 461, 463
Mustafa Lûtfi: 393
Müze: 351, 381, 445, 454
Nafiz Paşa: 351, 353, 440, 447, 449, 451
Nigâristân: 356

Nuruosmaniye: 348, 350, 351, 356, 363, 375, 378, 380, 381, 385, 390, 413, 427, 436, 438, 440, 442, 444, 445, 447, 450, 462, 477, 480
Orhan Gazi: 346
Pavet de Courteille: 346
Pertev Paşa: 349, 369, 373, 378, 383, 386, 390, 391, 394, 396, 400, 406, 409, 413, 415, 417, 418, 420, 423, 424, 425, 426, 427, 431, 433, 434, 436, 437, 438, 439, 441, 442, 448, 450, 453, 455, 458, 460, 461, 463, 465
Ramazan: 352, 379, 381, 414, 460, 464
Reisülküttâb: 351, 353, 355, 370, 371, 374, 375, 378, 382, 386, 404, 430, 432, 433, 436, 440, 444, 447, 449, 454, 455, 458, 460, 463, 464
Reşid Efendi: 352, 353, 357, 363, 365, 367, 369, 370, 371, 373, 378, 384, 385, 386, 388, 390, 391, 392, 394, 396, 398, 399, 402, 404, 405, 406, 409, 412, 413, 415, 417, 418, 421, 422, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 431, 432, 433, 434, 436, 437, 438, 439, 442, 444, 446, 447, 449, 451, 453, 454, 456, 458, 459, 463, 464, 465
Revan: 348, 350, 353, 354, 357, 358, 363, 365, 367, 369, 375, 378, 382, 388, 390, 396, 398, 407, 409, 410, 412, 413, 415, 420, 423, 426, 428, 438, 440, 443, 445, 447, 452, 460, 463, 465
Sahaf Ahmed Efendi Matbaası: 443
Sahn-ı Seman: 114, 345
Serez: 352, 353, 376, 378, 381, 425, 429, 431, 432, 436, 437, 443, 449, 450, 453, 456, 458, 460
Seydî Bey: 353
Seyyid Şerif: 365, 396
Sirâc al-Din Muhammed al Sacâvandi: 380
Solak-oğlu Mehmed Hemdemî Çelebi: 342
Solakzâde Tarihi: 342
Sultan Bayazıd Medresesi: 345
Süleymaniye Camii: 341
Şehid Ali Paşa: 342, 348, 352, 354, 358, 363, 365, 370, 371, 373, 376, 378, 379, 381, 383, 385, 386, 388, 390, 392, 396, 399, 404, 407, 413, 415, 416, 425, 426, 428, 429, 433, 436, 441, 442, 445, 449, 452, 453, 460, 465
Şemseddin Ahmed: 344, 345
Tâc al-Tavârîh: 477
Tafsîr: 358
Taftazânî: 378, 421
Tahir Ağa Tekkesi: 352
Tahir Ağa Tekkesi: 352
Talvih: 378, 430
Tevârih-i Âl-i Osman: 347
Tırnovalı: 355, 376, 381, 388, 393, 409, 436, 460, 466
Turhan Hadice Sultan: 381
Üniversite: 342, 343, 348, 350, 352, 353, 356, 358, 364, 374, 376, 378, 380, 386, 390, 392, 420, 423, 426, 428, 437, 440, 442, 444, 447, 449, 452, 465, 481

Veliyeddin Efendi: 348, 352, 364, 365, 369, 383, 396, 397, 400, 401, 403, 408, 409, 411, 412, 414, 416, 417, 418, 419, 424, 428, 429, 446, 447, 450, 451, 457, 464
Yahya Tevfik: 365, 369, 423, 447
Yavuz: 342, 347, 348, 350
Yeni Cami: 350, 364, 365, 375, 378, 449, 456, 462
Yeni Medrese: 364
Yozgat Maarif Kütüphanesi: 356
Yusuf al-Tîfâşi: 350
Yusuf ve Zelihâ: 349
Zemahşerî: 365
Zühdü Beğ: 352